

Kogumiskonverents “Eetika ja valikud”

Akadeemilises Rahvaluule Seltsis on tavaks saanud igasügisene tagasivaat suvisetele kogumisretkedele, et anda ülevaadet uuest materjalist, kuid ka kogumistegevuse mõtestamiseks, tekkinud probleemide avamiseks ja metoodilisteks aruteludeks. 27. oktoobril Eesti Kirjandusmuuseumi saalis korraldatud konverentsil pöörati erilist tähelepanu kogumis- ja uurimistöoga seotud eetilistele normidele ja valikutele.

Rahvapärimuse, suulise ajaloo, keelekasutuse vmt koguja ja uurija peab oma töös lähtuma paljudest üldinimlikest ja ühiskonna kirjutamata normidest. Ühelt poolt kannustab kogujat-uurijat soov kirjeldada ümbritsevat võimalikult tõepäraselt, samas on ta sunnitud tegema oma töös nii eetikast kui ka ainevaldkonna normidest lähtuvaid valikuid. Oma valikud ja põhjendused on tegelikult ka esitajatel.

Astrid Tuisk ja Mari Sarv (Eesti Kirjandusmuuseum) arutlesid Eesti Rahvaluule Arhiivi Kullamaa välitööde põhjal frontaalse kogumistöö valikute üle. Arhiivi kogumistöös ei piirduta pelgalt ühe kitsa teemavaldkonnaga, vaid püütakse jäädvustada võimalikult kogu piirkonna pärimust. Valikuid mõjutab suuresti kogumistöö metoodika: palapõhine kogumistöö on valdavalt asendunud intervjuupõhise, toonitatakse nii küsituleja kui ka küsititava osatähtsust. Arvestada tuleb kogumistavasid, konkreetset küsitlussituatsiooni, tehnilisi ja ainelisi võimalusi, aga ka konkreetsete kogujate kitsamaid huve ja oskusi.

Eriliste valikukriteeriumide ees olid Tartu Ülikooli etnoloogia ja folkloristika üliõpilasi ühendava organisatsiooni Tartu Nefa rühma liikmed, kes pidid TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia tellimisel korraldama välitööd TÜ VKA vilistlaste, töötajate ja praeguste üliõpilaste hulgas, et kogutu põhjal saaks koostada artiklikogumiku. Ettekande koostajad Liis Reha ja Katre Koppel (Tartu Ülikool) keskendusid eetikaprobleemidele seoses informantide andmekaitse ja enesetsensuuriga.

Sama teemat jätkas Eda Pomozi (Budapesti Loränd Eötvösi nimeline Ülikool, Tartu Ülikool), toetudes osalusvaatluse kogemustele oma lähituttavate ja sugulaste hulgas. Kogujale lähedaste informantide puhul on oluline tajuda piire avaliku ja privaatsuse vahel.

Liisi Laanemets (Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia) kõrvutas oma ettekandes välitöö kogemusi Tallinna setude laulukoori Sõsarõ juures ja EMTA pärimusmuusika eriala tudengite välitöödel Kihnus möödunud suvel. Esimene neist oli suuresti osalusvaatlus, teine kätkes nii ette kokku lepitud kohtumisi, üritusi ja kontserte kui ka spontaanseid jutuaajamisi külaelanikega. Ettekande keskmes oli koguja kohalolek ja sekkumine ning sellest tulenevad eetilised ootused.

Jaan Sudaki ja Moon Meieri (Tartu Ülikool) ettekannet ajendasid kahel välitööretkel Kihnus saadud kogemused ja tekkinud küsimused uurija ja intervjuueeritava rollide, rolliootuste ning nende muutumise kohta.

Suulise pärimuse kogumise kõrval kasutatakse üha enam interneti võimalusi. Maili Pilt (Tartu Ülikool) uurib kogemuslugusid pere- ja suhtefoorumites. Neis foorumeis kirjutatakse vägagi isiklikest asjust, millest tulenes küsimus *informeeritud nõusoleku vajalikkusest ja võimalikkusest*. Siingi kujunes peamiseks probleemiks piir avaliku ja privaatsuse vahel.

Omaette teema moodustasid välisekspeditsioonid oma spetsiifiliste, aga ka üldiste valikute ja problemaatikaga. Svetlana Karm (Eesti Rahva Muuseum) tutvustas Udmurdi ja Vepsa-Karjala ekspeditsioonide näitel erinevate asutuste ja erialade spetsialistide koostöövõimalusi. Tänapäevane museoloogiline ühistegevus Venemaa soome-ugri aladel eeldab eriti head koostööd ja kooskõlastamist kohalike kultuuri- ja teadusasutuste ning võimudega, kuna tegemist on kultuuriväärtustega, mille väljavedu on täpselt reglementeeritud. Kooperatsiooni teiste sarnaste huvide ja kogumispoliitikaga muuseumide või akadeemiliste institutsioonidega eeldab ka ICOMi eetikakoodeks (http://www.muuseum.ee/uploads/files/icom_eetikakoodeks.pdf).

Liilia Laaneman ja Juha-Matti Aronen (Tartu Ülikool) osalesid koos Tartu Ingerisoome Seltsi liikmetega välitöödel Lääne- ja Kesk-Ingeris. Lisaks kogumisele oli sõidul suur tähendus ka rühma liikmete identiteedi konstrueerimisele, kuna suuremale osale rühma liikmetest oli see esmakordne tutvumine piirkonnaga, kust pärinevad nende esivanemad. Valikute tegemisel tuli arvestada, et samal ajal oldi esineja ja koguja rollis. Lisaks tavalistele välitöödega seotud eetilistele küsimustele tuli ekspeditsioonil arvestada ka läänepoolse Ingerimaa piiritsooni staatusega ning sellest tulenevate reeglitega.

Lea Jürgenstein Tartu Ülikoolist on salvestanud ajavahemikus 2009–2011 Peterburi eestlaste keelekasutust. Kuna kõnelejad rääkisid kõige meelsamini oma elust, kujuneski usutlusest elulointervjuu. Informantide lugudest paistavad silma teemad, millel peatutakse pikemalt, samuti valdkonnad, millest mööda minnakse või mida rõhutatult välditakse.

Pärast ettekandeid avati Eda Kalmre (Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakond) Sõrvemaa esimeseks pärimuspäevaks 6. augustil 2011 koostatud näitus “Sõrvemaa paigad ja inimesed: vanu fotosid Eesti rahvaluule arhiivist”. Näituse koostamisel on kasutatud peale fotode ka pärimustekste ja folkloristide matkapäevikuid. Näituse kujundas Artur Kuus; selle alaline asukoht on Salme kultuurimajas.

Konverentsi toetas Eesti Kultuurkapital.

Ell Vahtramäe

Kroonika

Akadeemilises Rahvaluule Seltsis

22. septembril avas Akadeemilise Rahvaluule Seltsi 12. hooaja ettekandekoosolek, kus kuulati soome kasvatusteadlase Liisa Granbom-Herraneni ettekannet “Proverbs from childhood: what was accentuated in the early 20th century” (Lapsepõlve vanasõnad: millele pöörati tähelepanu 20. sajandi algul). Ettekandja interdistsiplinaarne käsitlus lähtus Soome Kirjanduse Seltsi (Suomalaisen Kirjallisuuden Seura) rahvaluule arhiivi kogutud lapsepõlvemälestustest 1900. aastate algusest. Autor vaatles vanasõnu igapäevase elu osaks olevates nn pedagoogilistest juttudes (*kasvatuspuhe*;